

VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1914-BEN.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőisége az 1914-ik évben főnállásának 17-ik évét töltötte be. Kettős feladatának, hogy t. i. az állami segélyezésben részesülő tudományos közgyűjtemények fölött az állami felügyeletet gyakorolja s hogy a múzeumi és könyvtári ügy fejlődését az országban a tudomány és közművelődés érdekeinek megfelelőleg irányítsa, ez évben is igyekezett megfelelni.

E munkásság könyvtári részének eredményeit a Főfelügyelőiség évi jelentése alapján a következőkben ismertetjük:

I.

Alsókubinban, az Árva megyei Csaplovits-Könyvtár-ban a háborús állapot miatt a kulturális munka egyelőre megakadt. Az év első felében a népkönyvtári anyag s az ahhoz csatolt egyéb könyvanyag kikölcsönzése a legszebb eredményeket mutatta, mert dacára a kezdet nehézségeinek 2164 olvasó 2425 könyvet vett igénybe. Természetesen, csupán házi használatról lehet szó, miután a könyvtár bútorzat és belső berendezés teljes hiányában olvasó termet eddig nem nyithatott, irodai helyiségét megfelelőleg be nem rendezhette, sőt az előadói, illetve a fölolvadó teremnek szánt nagyterem is teljesen bútorzatlan.

Az év második felében a könyvtár munkája teljesen szünetelt.

Aradon, a városi közművelődési intézet 1,100.000 korona költséggel fölépített palotájában úgy látszik, nagy tevékenységet fejt ki az aradi Kölcsey-egyesület. A jelentés 13 pontban sorolja föl ezt a tevékenységet s ennek csupán egy pontja könyvtári: az, hogy az aradi vasúti állomáson egy 2000 K-ás népkönyvtárat

létesített. Azt hisszük, ez az egy pont is téves: a könyvtárt, ha nem csalódnunk, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa létesítette, az egyesület csupán kérelmezte. Magában az intézetben elhelyezett könyvtárról, annak állapotáról, gyarapodásáról, működéséről sajnos, egyetlen egy adat sincs. Azaz, hogy annyi még is van, hogy az egyesület megszerezte a FÁBIÁN Gábor-féle könyvtárt és levéltárt. De azt már nem árulják el, hogy miféle alap terhére és milyen áron.

Balassagyarmaton a Nógrádvármegyei Múzeum 1914. évi történetében örvendetes esemény, hogy állandó épülete tető alá került, sőt három terme már teljesen elkészült. Ezek közül egy földszintiben az összes gyűjteményeket elraktározták, a termet lezárták és lepecsételve leszegezték. Az épület többi részeit az odavezényelt katonaság foglalta le. Az épület eddigi költségeit a Nógrádvármegyei Múzeumtársulat az adományokból befolyt mintegy 100.000 K rendelkezése alatt állott készpénz-vagyonból fizette, a továbbiakat pedig a 25 éven át fizetendő 4000 K államszegély terhére a vármegye által megszavazott 57.470 K kölcsönből fedezi. E kölcsön fölvételét a belügyminisztérium 138.581—1914. számú leiratával engedélyezte, a 4000 K-nak 25 éven át leendő fizetését pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter a vármegyével szemben 1914. július hó 9-én kelt 85.390 sz. a. leiratával biztosította. A múzeumépület az Erzsébet-liget legmagasabb helyén 1000 m² területen épült WÄLDER Gyula műegyetemi tanársegéd tervei szerint FARKAS Mihály odaváló építész vállalatában 155.293'91 K költséggel.

1914. évi március hó 6-án vette kezdetét az építkezés és már június hó 16-án tető alá került az épület, melyet 1915 május 1-én kellett volna a vállalkozónak átadnia. Ha az általános mozgósítás nem vonta volna be az asztalosok nagy részét a munkáscsapatokba, az épület már október elsejére elkészül.

Bártfán a Sárosmegyei Múzeum nehéz napokat élt át az 1914. évben s a háború kitörése miatt kulturfeladatának is csak egy ideig felelhetett meg. Az 1914. évi gyarapodás csekély. A könyvtár gyarapodása 3 folyóirat, 1 hirlap és néhány apró

nyomatvány. A Főfelügyelőség rendeletéhez képest igyekezett a múzeumőr Eperjes és Bártfa városoktól megszerezni a háborús eseményekkel kapcsolatos nyomtatványokat, de fáradozása csekély sikerrel járt, amennyiben — jelentése szerint — a legtöbb ilyesfajta nyomtatvány az orosz rombolás következtében elpusztult.

Besztercebányán a városi könyvtárban az 1914. év második felében a világháború a vezetőség működését megbénította. A közkönyvtár második címjegyzékének kinyomtatását a háborús időkkel kapcsolatos anyagi áldozatok miatt kedvezőbb időre halasztották.

A könyvtárból 28 olvasó 93 művet használt. Használati díjakból befolyt 4 K. A könyvtár törzsanyaga 1611 kötet. A könyvtár főntartója saját javadalmából 1914-ben személyi kiadásokra 180 K-t, gyarapításra 429'90 K-t, bútorozásra 111'80 K-t, helyiség főntartására 263'52 K-t fordított. Pénztári maradvány: 986'10 K.

Békéscsabán a Múzeumegyesület tulajdonát képező közművelődési ház fölavatása volt az Egyesület 1914. évi történetének legkimagaslóbb eseménye. A *könyvtár* fejlődése az anyagi eszközök elégtelensége miatt igen csekély, az összes gyarapodás csak 38 db könyv, pedig az a körülmény, hogy immár nyilvános olvasóterem is van a múzeumban, egyik elsőrendű feladattá tenné a könyvtár gyarapítását.

A könyvtár állaga az 1914. év végén 2316 könyv, 26 apró nyomtatvány, 1 térkép, 14 kézirat, 3 oklevél s egyéb irat.

Budapesten a Budapesti Könyvtáregyesület budai könyvtárának 1914. évi állapotáról és működéséről a vezetőség jelentést nem küldött.

A *Ráday-Könyvtárban* a könyvtári munka az 1914. év folyamán az újabb könyvanyag földolgozásából, a folyóirat és levéltári anyag rendezéséből és a nyitási napokon a látogatóközönség kiszolgálásából állott. Az újabban bekerült könyvanyagot az esztendő folyamán teljesen földolgozták; jórésztben rendezve van a régi hirlap- és folyóirat-anyag is; megtörtént a levéltári anyag átnézése és főbb szakcsoportok szerint való elkülönítése.

Bár az évek óta élvezett állami támogatást 1914-ben nélkülözni volt kénytelen a könyvtár s így a bevásárlásnál csak az 1913. évi csekély államsegély-maradványra és az egyházközség rendkívüli segélyére támaszkodhatott, az évi gyarapodás mégis elég tekintélyes volt, mert a vásárlás utján való gyarapítást pótolta a könyvtár jóakaróinak bőkezű ajándékozása. Gyarapodott a könyvtár összesen 1386 művel, 1951 kötetben, 1896 darabban. És pedig vétel útján: 139 művel, 375 kötetben, 381 darabban; állami letétképen: 11 művel, 11 kötetben, 11 darabban; a theol. tanári kézikönyvtárból áttétel útján: 9 művel, 50 kötetben, 49 darabban; a régi feldolgozatlan anyagból történt beosztás útján: 210 művel, 203 kötetben, 203 darabban; ajándékozás útján: 1017 művel, 1312 kötetben, 1252 darabban. E bekerült könyvanyagot teljesen földolgozták s annak során 116 művet 195 kötetben, 191 darabban a duplumok közé helyeztek. A beállított könyvanyag tehát a duplumok leszámításával gyarapodott összesen 1270 művel, 1756 kötetben, 1705 darabban. A könyvtár feldolgozott és felállított anyaga az év végén: 22.866 mű, 35.374 kötetben, 34.336 darabban. Sikerült több, régóta hiányzott és már elveszetteknek hitt művet is visszaszerezni; közöttük egy igen becses kéziratot graduálét és egy kötet kolligátumot, amelyben 16 régi magyar nyomtatvány foglaltatik két unikummal (IDARI Péter: *Historia Alexandri Magni*. Kolozsvár. 1591., ILLYEFALVI István: *Jephta sive tragoedia Jephtae*, Kolozsvár, 1590.) A nyári nagy szünetet kivéve, hetenként kedden és csütörtökön nyitották meg a könyvtárt a nagyközönség használatára. A könyvtárór azonban naponként is, délelőtt 10—12 óra között, sőt még a nyári nagy szünet alatt is rendelkezésére állott a tudományos kutatóknak. A látogatásokon, valamint a használt művek számán meglátszott a háború hatása, amennyiben az első félévi forgalom erősen megcsökkent a második félévben. A fejlődést mutatja, hogy a látogatók száma ennek dacára is csak alig csökkent, amennyiben 391-re (1913-ban 399) rúgott, a könyvhasználat pedig szépen emelkedett: 847 (1913-ban 399) mű került használatba, 1226 (1913-ban 613) kötetben. A könyvtár 1914-ben államsegélyben

nem részesült, amely körülmény több tekintetben nehéz helyzet elé állította a fenntartó testületeket. Az esztendő első felében ugyanis, amikor még senki sem gondolt a háború kitörésére és ennek folytán a már évek óta élvezett államsegély teljes elmaradására, a könyvtári bizottság a tavaszi egyházkerületi közgyűlés által jóváhagyott és 1000 K államsegélyt számításba vevő költségvetés alapján jelentékeny könyvmegrendeléseket tett, többek között a Magyar Tud. Akadémiánál is, hogy el ne szalassza a kedvező alkalmat arra, hogy hiányzó akadémiai kiadványait 80% árengedmény mellett megszerezze. Kitérvén azonban a háború és teljesen elmaradván a remélt államsegély, a megtörtént szállítások alkalmával képtelen volt a könyvtár a számlákat teljesen kiegyenlíteni, amennyiben e célra csak az 1913. évi 140 K 99 f. államsegély-maradvánnyal és a dologi kiadásokra utalványozott fenntartási költségeknek még fel nem használt, illetve le nem kötött részével rendelkezett. Ezek felhasználásával kiegyenlítette ugyan az antikváriusi és a könyvkereskedői számlákat 284 K 41 fillér értékben, a Magyar Tud. Akad. 561 K 05 fillérre rúgó számlájának kiegyenlítésére azonban kénytelen volt haladékat kérni. Az államsegély terhére vásároltatott e szerint 140 mű, 378 kötetben, 384 darabban, 845 K 46 fill. összesen, amelyből az államsegély fedezett 140 K 99 fillért, a fenntartói segély 143 K 42 fillért, 561 K 05 fillér pedig fedezetlenül maradt. A könyvtár személyi és dologi kiadásait az egyh. ker. közgyűlés utalványozása alapján, a budapesti ref. theol. akad. pénztára fedezte 2906 K 95 fillér összegben s a könyvszámlák kiegyenlítéséhez előlegként hozzájárult 143 K 42 fillérrel. A fenntartó összes évi kiadásai tehát 3050 K 37 fillérre rúgtak. A már 1913-ban az egyh. ker. közgyűléshez bemutatott könyvtári szervezeti és kezelési szabályzat tárgyalása, tekintettel arra, hogy annak életbeléptetése újabb anyagi terheket ró a fenntartókra, amiket pedig azok a jelen körülmények között nem vállalhatnak magukra, jobb időkre halasztott, úgy azonban, hogy a kezelésre és használatra vonatkozó rész életbe léptetett.

Debreczenben a ref. főiskola nagykönyvtára életében az el-

múlt esztendő jelentős változásokat idézett elő. E változások részint személyiek, részint dologiak. A könyvtár állománya az 1914. évben is jelentékenyen gyarapodott egyrészt bevásárlás és rendelés, másrészt adományok és állami letét útján. Beszerzés- és ajándékművekből a múlt évben 742 db könyv, apró nyomtatványokból pedig 4869 db került a könyvtárba s így az állomány 162.573 darabra emelkedett. A könyvtár olvasótermét az elmúlt évben is sokan látogatták, úgy hogy a terem kicsinysege nem egyszer szemmel látható volt. 174 napon keresztül állott nyitva a nyilvános olvasó az érdeklődők előtt, a múlt évvel szemben azért kevesebb napon, mert a kollégiumnak kórházi célokra történt lefoglalása a bentlakó s így a kiszolgálásban is segédkező ifjúságot távol tartotta és a kolerajárvány is az olvasó-helyiség zárvatartását parancsolta. A helyiségek átalakításait úgy az olvasótermek kibővítésére és kényelmesebbé tételére, mint a könyvraktár megnagyobbítására vonatkozólag a közbejött világháború miatt nem eszközölték, azonban állandóan napirenden tartották s mihelyt az átalakításhoz szükséges termek a katonai kórház céljai alól felszabadulnak, azonnal munkába veszik. Gyökeres átalakításra s kivált a könyvraktár tetemes kibővítésére azonban csak az egyetemnek új helyiségbe költözése után lehet kilátás. A könyvtár igazgatóságának egy, a koll. könyvtár beható átalakítását és a létesítendő egyetemi könyvtárral való kapcsolatba hozatalát kimerítően tárgyaló előterjesztése benyújtott az egyházkerületi elnökséghez s közelebbről valószínű tárgyalások anyagát fogja képezni. A könyvtár ügykezelése a háborús idő alatt sem szenvedett semmi fönnakadást, noha a kisegítő írások többszörösen változtak, sőt számban is tetemesen redukálódtak és a második könyvtártiszt is felcserélte ez állását a gimnáziumi h. tanársággal. A személyi változások kategóriájába tartozik dr. FERENCZY Gyula egyetemi tanárnak a könyvtárigazgatói tisztéről való lemondása s helyébe dr. MITROVICS Gyula tanárképzőintezeti igazgatónak kinevezése, ki is ez állását október 1-én elfoglalta. A megüresedett második könyvtártiszt állást egyelőre nem töltötték be, valamint nem az esküdtfelügyelői és a második

szolgai állást sem. Mindez a háborús viszonyokban találja magyarázatát. A betűrendes szakcím-tár elkészítésére engedélyezett 3000 K államsegély 1-ső 1000 K-ás részletét 1914-ben utalványozta a vall. és közokt. miniszter. A könyvtár fenntartója sajátjából 13.607'67 K-t költött a könyvtárra. Nevezetesen személyi kiadásokra 6420 K-t; gyarapításra 7188'67 K-t. Ezenkívül a főiskolai háznagyi hivatal fedezi az irodai szükségleteket, a közpénztár pedig a 259'78 K biztosítási díjat. Az intézet alapítványi törzsvagyona 1914 végén 31.589'89 K volt.

A Városi Múzeum könyvtára az 1914. év folyamán vásárlás útján 5, ajándék útján 1414 darabbal szaporodott. Állománya az év végén 12.893 db volt. Vásárlásra 94'28 K-t fordítottak.

Désen a Szolnok-Dobokamegyei Etnográfiai és Tört. Társulat Könyvtárának 1914. évi történetében nevezetes mozzanat nem fordult elő. Az intézetnek nem lévén saját alapja, minthogy ez évben a szokásos államsegély is elmaradt, anyagiak hiányában nem igen fejlődhetett. Az elmúlt év folyamán 27 látogató 43 művet olvasott. A könyvtár 1914-ben 36 kötetel gyarapodott, nagyrészt ajándékozás, részben vétel útján az 1913. évi államsegélymaradvány terhére. Jelenlegi állománya 1652 kötet.

Déván a Hunyadmegyei Múzeum Könyvtára 1274 darabot tett. Sem gyarapodásáról, sem használatáról nincsen közelebbi adat.

Eperjesen a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület kollégiumának nagykönyvtára az év első felében normálisan működött, jóllehet a legnagyobb könyvtári helyiségül szolgáló díszterem istentiszteletek és istentiszteleti cselekvények helyéül szolgált, mivel az 1913. május havában tűz következtében megrongálódott ág. ev. templom renoválás alatt állott. Nyári munkáról tehát ott ilyen körülmények között nem lehetett szó, július végén pedig elrendelték az általános mozgósítást. Ilyenképen az olvasó-termet a nyári szünet elmúltával meg sem nyitották, de nem is nyithatták meg már azért sem, mivel 1914-re rendes államsegélyt nem kaptak s így a díjnokot, aki az olvasóteremben a fölügyeletet gyakorolta, kénytelenek voltak elbocsátani. A könyvek utáni kereslet egyébként nem volt nagyarányú. A könyvtárból 145

olvasó 402 művet használt, az olvasóteremben pedig 1162 látogató 65 (?) művet olvasott. A könyvtár a berendezésre szükséges 4000 K első részletétől 1000 K rendkívüli államsegélyt kapott 1914-ben.

Felkán a Tatra-Múzeumegylet működése az 1915. évben igen szerény kis körben mozgott, mert e múzeumot is megakadályozta munkálkodásában a háború. A gyűjtemények gyarapodására 307 K 16 fillért fordítottak, melyből tagsági díjakra és könyvvásárlásokra 120 K 16 fillér esik. Mint a megelőző években, úgy most is a *könyvtár* mutatja fel a legnagyobb gyarapodást. Állami letétképen beérkezett 6 kötet, előfizetés és vétel útján beszereztek 21 kötetet, ajándékba kaptak 28 kötetet és 85 füzetet, valamint Magyarországnak egy régebbi térképét. Az összes szaporodás tehát 55 kötet, 85 füzet és egy térkép.

Győről a Városi Könyvtár 1914. évi állapotáról és működéséről jelentést nem küldtek.

Gyulafehérvárt a Batthyány-Intézet könyvtáránál az 1914. esztendő főmunkája újból a könyvtár abc-katalógusának megírására irányult. Míg az intézet anyagi erői megengedték, egyidőben többen is dolgoztak a cédulázáson. Bujáki Domokos főgimn. tanár a hungarikumok katalógusalapjait és pontos bibliografiai leírását készítette, míg a háborús bonyodalmak miatt kénytelen nem volt ebbeli munkáját félbeszakítani. Hasonló okból kellett Rákóczy Béla főgimn. tanárnak is az ősnymtatványok szépen haladó bihliografiai leírását abbanhagynia. A könyvtár egyéb állományának cédulázása zavartalanul folyt tovább. A lipcsei könyvpiari kiállítás vezetőségének megkeresésére a BATTHYÁNY-könyvtár 13, túlnyomóan német vonatkozású kéziratát s egy CELTES könyvtárából való ősnymtatványát állította ki a «Halle der Kultur»-ban, illuminált kéziratait pedig többrendbeli, részben színezett hasonmásban mutatta be ugyanott. A könyvtár anyagának gyarapodása főleg orientaliákban volt jelentős. Dr. VÉCSEY József báró ajándékából az intézet öt darab szumir ékiratos szöveghez jutott, dr. SZEMERE Leo ösztökélésére és szíves közvetítése révén pedig rézkarcokban is gazdag ex-librisz gyűjteményt

állított össze az intézet vezetője. A könyvtár 1914-ben 300 napon át volt nyitva s abból 261 látogató 760 művet használt. A könyvtár törzsállománya 1914 végén: 36.773 könyv, 104 hirlap, 744 kézirat, 13.541 oklevél s egyéb irat és 20 színes fametszet. Az intézet fenntartója az 1914. évben 7494⁷² K-t fordított a könyvtárra. Nevezetesen: személyi kiadásokra 3214 K 76 fillért; gyarapításra 3809⁷⁸ K-t; irodai szükségletekre 62 K-t; helyiség fenntartására 270⁵⁸ K-t; biztosításra stb. 137⁶⁰ K-t. A pénztári maradvány 1914 végén: 53⁰³ K. Ezzel együtt az intézet törzsvagyona 61.756¹⁵ K.

Az Alsófehérmegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egyesület múzeumát fenntartó Egyesületre nézve az 1914. esztendő annyiban volt örvendetes, hogy a múzeumi épület a déli épületszárny fölépítése útján kibővült. A könyvtár törzsállománya az 1914. év elején: 4436 db volt. A lefolyt évben beszerettek állami segélyből 76 db önálló művet, 2 hirlapévfolyamnak 4 havi lapjait és 2 térképet; állami letét 18 könyv; csere útján bejött 61 mű, ajándék útján 51 könyv és 2 hirlap-évfolyam, tehát összes gyarapodás 206 db önálló mű, 4 hirlap és 2 térkép. Így a törzsállomány az 1914. év végén 4574 könyv és füzet, 43 hirlapévfolyam, 16 apró nyomtatvány, 5 térkép, 7 kézirat, 2 oklevél, összesen: 4648 db. Az 1913. évre kapott államsegélyből fölhasználatlanul maradt az 1914. évre a könyvtárnál 39¹⁴ K.

Hódmezővásárhely a ref. főgimnázium nyilvános tanári könyvtárában augusztus elsejéig 421 egyén 671 művet olvasott, 783 kötetben. Augusztustól az év végéig csak 120 olvasó volt, kik 221 művet 255 kötetben használtak. Így az év végén a következő adatok mutathatók ki: olvasott összesen 541 egyén 892 művet 1038 kötetben. Ez a tavalyihoz viszonyítva 256 olvasóval kevesebb, az olvasott művek száma pedig 341-gyel, 438 kötetben. A könyvtár 1914-ben államsegélyt nem kapott, így csak a fenntartó egyház évi segélyét használhatta fel a gyarapításra. A könyvtár állománya az 1914. év végén 9013 mű, 13.945 kötetben, 713 kötet hirlap, 84 apró nyomtatvány, 5 térkép, 207 kézirat, 2005 oklevél s egyéb irat és 2410 egyéb mű 2797 kötetben volt.

Az intézet saját javadalmából 735·32 K-t fordított a könyvtárra. Nevezetesen: személyi kiadásokra 250 K-t, gyarapításra 463·32 K-t, irodai szükségletekre 22 K-t. A pénztári maradvány 81·87 K.

Kassán a Felsőmagyarországi Rákóczi Múzeum gyűjteményei közül a könyvtár 848 művel, 1096 kötetben és 1221 db aprónyomtatvánnyal s egyéb könyvtári anyaggal gyarapodott. Az olvasóteremben 1984 olvasó 2228 művet használt; külső használatra 8050 kikölcsönzőnek 8050 művet 9614 kötetben kölcsönöztek ki. A könyvtár működését a háború kitörése után — a segédszemélyzet megfogyatkozása mellett is — a rendes keretek között tartották fenn október hó elejéig, amikor a városban fölépített járványok miatt az egész intézetet be kellett zárni.

Kecskeméten a Városi Múzeum és Könyvtár építésének ügye 1914-ben semmit sem haladt előre, az államsegély második 20.000 koronás részletét nem kapták meg s így a városi tanácsnak nem volt módjában ezzel a kérdéssel foglalkoznia. A könyvtár összesen 458 kötetből álló 350 munkával gyarapodott. 282 munkát 2030·60 K-ért vettek, 58 munkát ajándékba kaptak, köztük 6 munkát állami letétképen. A kötetítésre fordított 140·20 K-val együtt 2270·80 K-t költött a város könyvtárára. A könyvtár állománya az 1914. év végén 13.820 kötet könyv volt.

Keszthelyen a Balatoni Múzeum könyvtára főképen csak az évről-évre folytatólagosan beszerzett tudományos folyóiratok s néhány más régebben megrendelt, de antikvár úton csak most szállított és az osztályőrök működését elősegítő szakfolyóirat és szakmunka beszerzésére szorított. Törzsállománya: 2076 könyv, 15 hirlap, 1413 aprónyomtatvány, 9 térkép, 222 okirat és oklevél; összesen 3735 db volt.

Késmárkon az ág. h. ev. ker. liceum nagykönyvtára az államsegély elmaradása miatt és mert a beruházási államsegélyből a könyvtár gyarapítására szánt 15.000—20.000 K-ból is csak harmadfélezer K-t tudtak folyósítani a háborúelőtti időben, csekélyebb mértékben gyarapodott mint az 1913-ik esztendőben. A beszerzés, eltekintve a cserepéldányoktól, 1200 kötetre rúgott, amelynek egyharmada tudományos mű, kétharmada szépirodalmi anyag.

Az olvasóközönség is megcsappant, mert amíg 1913-ban 1403 látogató 3926 kötetet vett igénybe, 1914-ben a látogatók száma leszállt 1006-ra, a kötetek száma pedig 3144-re csökkent. E visszaesés okául a háborús viszonyokat tekinthetjük, melyek az olvasókedvnek minden vonalon szárnyát szegték. A könyvtár 1914 végén 47.165 könyvet, 286 hirlap-kötetet, 640 apró nyomtatványt, 69 térképet, 219 kéziratot, 124 oklevelet s 20 egyéb anyagot, összesen 48.523 dbot tartalmazott. 92 nyitási napon 1006 látogató 3144 könyvet olvasott, a látogatási díjából befolyt 30 K. A könyvtár fenntartója 1914-ben 3323'94 K-t költött a könyvtárra. Nevezetesen: személyi kiadásokra 400 K-t; gyarapításra 2900 K-t; irodai szükségletekre 23'94 K-t. Tőkésített 690'80 K-t. Az intézet törzsvagyona 1914 végén 5247'86 K volt, melyben 2584'36 K alapítványi jellegű, 2663'50 K pedig alapítványi jelleggel nem bíró tőke.

Kiskúnfélegyházán a Városi Múzeumnál a múzeum öre a könyvtári anyagot elrendezvén, hozzá fogott a cédula és szakkatalógus elkészítéséhez. E munkálat kellőleg előre is haladt, a könyvtárt azonban nyilvános használatra átadni még nem lehetett, mert még mindig sok könyv van, mely megfelelő költség hiányában kötés alá nem kerülhetett. Évi gyarapodása 93 kötet volt.

Kiskúnhalason a ref. főgimnázium könyvtára az 1914. évben csendesen működött abban az irányban, melyet az előző években meghonosított. A városi közönség részére heti 4 órán át tartották nyitva a könyvtárt. A könyvtárost a fenntartó testület évi 400 K külön díjazásban részesíti 1914. szept. 1. óta. A gyűjtemény anyagának fejlődése különben normális volt. Állami letétbe kaptak 4 kötetet, ajándékol 382 kötetet és 2 kéziratot, vásároltak 205 kötetet. Ebből 40 kötetet vettek az államsegélyből az elmúlt év folyamán, 165 kötetet pedig egyéb vétel útján. Az év folyamán nyert 1000 K rendkívüli államsegélyből fizették ki az olyan régebbi vásárlásokat is, melyeket már előzőleg a gyarapodásban kimutattak, azonban a könyvtár fogyatékos anyagi eszközei miatt csak most egyenlíthettek ki. Ha ezt is számítjuk, úgy

az állam körülbelül 140—150 kötettel gyarapította a könyvtárt az 1914. évben. Ezekkel együtt ma van a könyvtárban 37.761 könyv, 205 térkép és 190 kézirat. Összesen 38.156 db. A főgimnázium pénztára a könyvtár kiadásaihoz 983 K 33 fillérrel járult hozzá. Ebből 133'33 K volt a könyvtáros tiszteletdíja, a többbit a könyvtár fejlesztésére fordították. Egyéb bevétel 10 K volt. A kölcsönzők száma 164 nyitási napon 867 volt, akik összesen 2602 kötetet használtak.

Kolozsvárt az Erdélyi Kárpátgyesület Múzeumának 1914. évi élete csendes munkálkodásban telt el. A könyvtári osztálynál vétel és csere útján a gyarapodás 179 db, ajándékozás útján 229 db, az összes gyarapodás tehát 408 db. Törzsállománya 1914 végén: 3451 db. A könyvtár 285 napon át volt nyitva; ez alatt 152 olvasó 382 művet használt.

Komáromban a Nyilvános Közkönyvtár 1914. évi működésének legnevezetesebb mozzanata az, hogy a könyvtár kilencedfél évtized vándorlása után révbe jutott és így ez az év méltán jelent fordulópontot életében. Az 1827-ben alapított vármegyei könyvtár, melynek egykori alapítója mint jámbor szándékot említi fel «Könyvtár ajánlásá»-ban a nyilvános olvasótermet, az elmúlt évben elérte ezt a célját is, mert a komáromi nyilvános közkönyvtárral kapcsolatos olvasóterem 1914 január 1-én egyelőre a népkönyvtárral és a kézikönyvtárral kapcsolatban megnyílt. Még ugyanebben az esztendőben költözött át a könyvtár többi gyűjteménye is a vármegye levéltárából és egyéb raktárhelyiségeiből, miután július folyamán a Schlick-Nicholson-gyár a vasállványokat egyelőre 54.000 kötet befogadására fölállította. Augusztus-szeptember hónapokban költözött át a könyvtár új végleges otthonába és ez az időpont mindenkor nevezetes marad a könyvtár történetében. A nyilvános olvasóterem 24 személy számára van berendezve, mellette a könyvtári tisztviselő hivatali helyisége és egy kisebb helyiség a tudományos kutatással foglalkozók rendelkezésére. Mint nyilvános könyvtár már működésének első hónapjaiban felébresztette maga iránt az olvasni szerető közönség érdeklődését, mely élénk látogatásában nyilvánult meg.

Sajnos a világháború ennek is gátat vetett, mert a kulturház helyiségeit a Vörös Kereszt kiegészítő kórháza céljaira vette igénybe. S bár az itt elhelyezett sebesültek szórakozást és szellemi táplálékot meríthetnek a könyvtárból, ez a körülmény az oka annak, hogy a kölcsönkönyvtár használata 1914. június vége óta szünetel. A könyvtár rohamos gyarapodása az utolsó évtizedben lehetetlenné tette az újabb anyag rendszeres feldolgozását. Az átköltözés után azonban megkezdődött a félbemaradt munka folytatása és lehetőleg az 1915. évben befejezést is nyer. Bevégezték a KULTSÁR István könyvtárának rendezését, melyet a könyvtár anyagának összezsufolása tett eddig lehetetlenné. Kiadták a könyvtár címjegyzékét is, hogy ezzel egy kegyeletes célt szolgáljanak. A kölcsönkönyvtárat heti három nyitási napon, mely az év első felében 86 volt, 645 olvasó használta, kik az év első hat hónapjában 7732 művet olvastak 10.045 kötetben. A nyilvános olvasóteremben 358 olvasó fordult meg, kik 623 kötetet olvastak, míg tudományos célokból kutatók 32 félnapon át látogatták a könyvtárat. A könyvtár gyarapodása felülmúlja az eddigi éveket. Folyóirat 52 járt a könyvtár címére. Államsegélyben a könyvtár az 1914. évben nem részesült, mindössze a városi népkönyvtár nyert 150 K segílyt az év első felére. A Főfelügyelőség id. SZINNYEI József könyvtárát 10.000 K összegben megvásárolván, annak legnagyobb részét a komáromi könyvtárnak szánta. A könyvtár ezidőszerint a Magyar Nemzeti Múzeumban van rendezés alatt. Egy másik nagy értékű gyűjtemény is a könyvtárba kerül örök letétképen: az ÁNYOS Lajos és neje könyvtára, mely mintegy 4000 dbot számlál és benne a magyar szépliteratura a múlt század negyvenes éveitől a század végéig ugyszólván teljesen képviselve van. Ezt a könyvtárat a komáromi községi iskola tanítótestülete engedte át letétül, mivel az örökhagyó végakarátának, hogy t. i. a könyvtárat «minden olvasni szerető komáromi polgár használhassa», olvasóterem hiányában megfelelni és kezeléséről gondoskodni nem tud.

Losonczon a Városi Közkönyvtár kezelésére vonatkozólag jelentékeny változás történt nemcsak a személyt, de magát a

rendszert illetőleg is. Az utóbbi 30 év alatt ugyanis a könyvtárnok községi bíró is volt és a képviselőtestületi közgyűlés által választatott; a kettős, egymástól jelentékenyen különböző természetű hivatás betöltése azonban nem járhatott kellő sikerrel s ezen változtatni a gondnokságnak régebbi törekvése volt, de megvalósítása csak a múlt évben sikerült, a rendezett tanácsú városokról alkotott új törvény életbe léptetése folytán beállott új alakulás alkalmából. A városi új szervezési szabályrendelet szerint a könyvtárnoki állás a községi bíróétól végleg elkülönítette s így a könyvtárnok már nem hat évre választott tisztviselő, hanem ideiglenes alkalmazású napidíjas, tehát nem a képviselőtestület választja, hanem mint más hasonló állásút, ezt is a polgármester nevezi ki, de a gondnokság előterjesztése alapján. A javadalmazás 3 K napidíjban állapított meg. Az állásra KASZNER Olga okleveles népiskolai tanítónőt neveztek ki július 1-én. Az új rendszer az elmúlt félév alatt már is jó eredménnyel biztat, mert ámbár a háború izgalma a könyvtárak forgalmát kétségtelenül általában is csökkenti s ott is visszaesést okozott a régibb olvasók körében, a használati díjakból ez év második felében 16⁰/o-al több folyt be az előző év hasonló részével szemben. A könyvállomány szaporodása, az előző évekhez viszonyítva, jelentékenyen csökkent ugyan, de ez csakis az államsegélynek elmaradása, valamint az irodalom terén az év második felében a háború miatt beállott terméketlenségnek a kifolyása. A könyvtár állománya 25.262 könyv. A könyvtár fenntartója sajtójából 1620'97 K-t fordított a könyvtárra. Nevezetesen: személyi kiadásokra 1017 K-t; gyarapításra 603'97 K-t. Pénztári maradvány 1914. végén 452'21 K volt; a könyvtár vagyona 2457'21 K.

Löcsén az ág. h. ev. egyház közkönyvtárában az új cédulakatalógus szerkesztése tovább folyt, azonban e munka a sok kolligátumban előforduló tetemes számú kisebb terjedelmű doktori és más alkalmi disszertáció miatt csak lassúbb menetben haladhatott előre. A könyvtár 1914. évi látogatottsága nem emelkedett ugyan, de az ottani két közép és állami felsőbb leányiskola tanulóifjúságának érdeklődését fölkelteni s ébrentartani tudták

azáltal, hogy a könyvtáros a ritkább hungariákat s művelődés-történeti és irodalmi szempontból ritkább és becsesebb műveket magyarázó előadás kíséretében mutatta be több felsőbb osztályú tanulónak. Az 1914. év folyamán adományozott vagy letétül be-küldött művekről, valamint a látogatókról és a használt könyvek darabszámáról a jelentés KAUFMANN Aurél könyvtáros hadbavonulása miatt el nem készülhetett. A 150 K-t kitevő kezelői díjakat s a fűtés 25 K-nyi költségét az ev. egyház fizeti.

Marosvásárhelyt a ref. kollégiumi könyvtár részére megállapított 10.000 koronás felszerelési államsegélynek 4000 koronás részlete csak 1914. június 27 én érkezvén meg, legelső sorban a könyvtárnak 1913-ban megrendelt, a nyerendő segély terhére a koll. pénztárból előlegezett összegei térítették meg, míg a további berendezés dolga, a vasállványrendszerrel való felszerelés költségei a kilátásba helyezett államsegély folytatólagos összegéből lesznek fedezhetőek. A vasállványozás 1914. december elejére készülvén el, a könyvek fellállítását megkezdették. A könyvtár forgalma, tekintettel az intézet körülményeire, minimális volt, ámde az egyes szakkönyvtárak, az illető szaktanárok felügyelete alatt élénk keresletnek örvendtek. Összefoglalóan 19.255 mű 31.389 kötetben az 1914. évvégi állapot.

A marosvásárhelyi *Közművelődési Ház* tulajdonában levő könyvanyag rendszeres feldolgozása 1913 szeptember utolsó napjaiban vette kezdetét s már annyira előhaladt, hogy 1914. dec. 31-én 1—8379 sorszámok alatt 11405 kötet feldolgozása nyert befejezést. A könyvtár vezetősége nemcsak az odavaló hírlapokban közzétett magyarázó közleményének útján, de társadalmi téren és magánérinkezés révén is elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki abban az irányban, hogy a nagyközönség minden rendű és rangú rétegét az olvasótermek látogatásának és az olvasásnak megnyerje s ez által a fölvilágosodást, az önképzést s általában a közművelődést előmozdítsa. E fáradozásnak az volt örvendetes következménye, hogy míg az 1913. év dec. 31-én a beiratkozott olvasók száma 543 volt, ez a szám az 1914. év végével már 1619-re emelkedett, kik 27.151 esetben 81453 köte-

tet (darabot) kölcsönöztek ki házi használatra. — Ezenkívül az olvasótermekben 4638 kötet (darab) könyvet kértek ki és olvastak el. — Hogy a székely főváros közönségének érdeklődése a könyvtár iránt egyre fokozódik, azt élénken tanúsítja az a körülmény is, hogy az 1914. évben 2141 mű 3623 kötetben érkezett ajándékkul, melyeknek értéke 4676 K 60 fillerre megy és amelyeket elenyésző csekély kivétellel, odavaló érdeklődők ajándékoztak. Hogy az érdeklődés ilyen nagymérvű, abban bizonyára nem csekély része van annak a körülménynek, hogy a könyvtár használata teljesen ingyenes. Ennek tulajdonítható, hogy a mérsékelt anyagi viszonyok között élő, vagy teljesen vagyontalan társadalmi rétegek is nagy mértékben veszik igénybe a könyvtár használata által nyújtott előnyöket. Vásárlás útján a könyvtár az 1914. évben 2616 művel 3398 kötetben gyarapodott, melyekért Marosvásárhely szab. kir. város — mint az intézmény tulajdonosa — 15.650 K 01 fillért adott ki, illetőleg fog részben fizetni. Ugyanis a Főfelügyelőség a könyvtár részére a vall. és közokt. miniszter úrtól az 1916. évre 25.000 K államsegélyt eszközölt ki, melynek terhére a budapesti Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársaság már a lefolyt évben a magyar irodalom legújabb termékeiből nagyobb mennyiségű könyvet szállított körülbelül 14.500 K értékben, a könyvek bolti árából 10 százalékot engedve; a még hátralévő összeg erejéig pedig nyílt számlát nyitott a könyvtár részére. A naponta délelőtt 10-től 12-ig megejtett könyvkölcsönzés alkalmával akkora kereslet mutatkozott, hogy voltak napok, mikor a könyvkivevők száma túlhaladta a kétszázhetvenet. A már feldolgozott 11.405 kötetten kívül közel 5000 kötet könyve van még az intézetnek, amelyeket részben az időhiánya, részben a személyzetnek nagy mértékben igénybe vett munkássága és a felső emeleti — dolgozóteremként használt — helyiségeknek iskolai célokra való átadása miatt földolgozni nem lehetett, de amely sürgős munkálat az 1915. évben szietén befejezést fog nyerni. A közművelődési ház a könyvtár felszerelésére 1914-ben 4000 K rendkívüli államsegélyt kapott.

Máramarosszigetről SIMON Géza a ref. liceum könyvtárának

vezetője, 1915. febr. hó 15-én tudatta, hogy a könyvtár 1914. évi működéséről szóló jelentését és az elszámolást be nem küldheti, mert úgy a könyvtári katalogusok, mint pedig a pénztári számadások az ellenség betörése elől a ládákban elszállított értékesebb könyvanyaggal együtt Budapesten vannak biztonságba helyezve.

Miskolczon az ág. ev. egyház könyvtáráról a könyvtáros csupán annyit jelentett, hogy a könyvtárt 1914-ben a háborús viszonyok miatt kevesen látogatták. A statisztikai kimutatás szerint a látogatók száma 47, a használt könyvek száma pedig 125 db volt. A könyvtáros 37 db különböző folyóiratot, könyvet s egyéb kiadványt ajándékozott a könyvtárnak. A könyvtár 1914-ben államsegélyt nem kapott. A törzsállomány az 1914. év végén 7978 kötet volt. A könyvtárt fenntartó egyház saját javadalmából 1914-ben 300 K-val segélyezte a könyvtárt. A könyvtár törzsvagyona alapítványokban 6000 K.

A *Borsod-Miskolczi Múzeum* könyvtára a Vay-féle numizmatikai könyveken kívül több ajándékkal s a vételekből, előfizetésekéből nyert folyóiratokkal, szakmunkákkal gyarapodott. Bekötettek 200 könyvet. Gyarapodás 425. Van összesen 4687 db. A levéltár gyarapodása 5 db. Van összesen 2495 db. A múzeum fenntartója 1914-ben könyvek kötetésére 200 K-t fordított.

Nagyenyeden a Bethlen-kollégium könyvtára az államsegély elmaradása miatt 1914-ben túlkiadásba jutott, amely az 1915. évi kollégiumi általány terhére ment át. A könyvtár forgalma növekedést mutat, amennyiben 695-en vették igénybe, 3859 művet 6946 darabban kölcsönözvén ki. Törzsanyaga: 22.769 mű 39.044 dban, hirtlap 467 mű 5111 dban, kézirat 658 db, egyéb anyag 16 db.

Nagyszombatban a Városi Közkönyvtár és Történeti Emléktárnál, mert 1914-ben az államsegély elmaradt, a könyvállomány sem gyarapodott lényegesen. Csupán a Főfelügyelőség ajándéklététjei, a városi tanácsnak adományai s a BOROVÁNSZKY Ede főügyész megújuló jótékonyága szerzett leltári gyarapodást. A gyűjtemények törzsanyaga a könyvtárban 11.043 könyv, 116

hirlap, 135 aprónyomtatvány, 25 térkép, 157 zenemű, 5 kézirat. Az Emléktárban: 71 könyv, 450 hirlap, 299 aprónyomtatvány. Összesen 12.307 db. Az intézetet fenntartó város 600 K segélyéből 400 K-t személyi kiadásokra, 60 K-t gyarapításra, 50 K-t pedig fenntartásra fordítottak.

Nagyváradon a Városi Nyilvános Könyvtár a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa javadalmából az 1913. évben engedélyezett 5000 K rendkívüli segély kiutalványozott 1000 K részletét nem használta föl, hanem gyümölcsözőleg helyezte el egyik pénztintézetben. Így a gyarapodás sokkal csekélyebb arányú, mint volt a múlt esztendőben. A leltár szerint 1913. dec. 31-én 5861 mű, 11.026 kötetben, 64.134 K 58 f. becsértékben. 1914. dec. 31-én: 6503 mű, 11.928 kötetben, 67.117 K 26 f. becsértékben. Vagyis a gyarapodás kitesz: 642 művet, 902 kötetben, 2982 K 68 f. becsértékben. Ebből vétel: 121 mű, 160 kötetben, 1342 K 90 f. becsértékben. Ajándék: 521 mű, 742 kötetben, 1639 K 78 f. becsértékben. Az 1914. év forgalma az előző esztendő forgalmához viszonyítva 9% emelkedést mutat, mert míg 1913-ban volt 25.920 olvasója a könyvtárnak, addig ez a szám 1914-ben 27.924-re emelkedett. Nyitva volt a könyvtár 282 egész és 52 félnapon át naponkint 9—12, d. u. 4—7 óráig, illetve a téli hónapokban fél 8-ig s vásár- és ünnepnapokon 10—12 óráig. Így tehát egy napra esik 85 látogató 94 kötet könyvvel. A könyvtár fenntartása naponkint 36 K 64 fillérjébe került a város közönségének s így egy látogató 42, illetőleg egy könyv kiadása 38 fillérbe kerül. Az olvasott művek közül szépirodalmi munka volt 16.430 kötet, 56,5%; ismeretterjesztő mű 9089 kötet, 31,2%; hirlap 3551 kötet 12,3%. — 1738 egyén kölcsön vett 1967 könyvet, 1913-ban pedig: 624 egyén kölcsön vett 982 könyvet. Az emelkedés tehát: 111%. Hozzáadva a kölcsönzés forgalmát az olvasótermek forgalmához: Volt a könyvtárnak 27.924 olvasója, akik 31.037 kötet könyvet olvastak.

A nyilvános könyvtár fenntartása 1914-ben 13.362 koronába került a város közönségének, amelyhez hozzájárultak:

1. Az államsegély címén	1865 K — f.
2. Bihar vármegye közönsége... ..	200 « — «
3. Szigligeti-Társaság	527 « 91 «
4. Nagyváradi Takarékpénztár... ..	100 « — «
5. Egyesült Biharmegyei és Központi Takarékpénztár	50 « — «
6. Leszámítoló és Jelzálogbank	50 « — «
7. Biharmegyei Takarékpénztár	40 « — «
Összesen	2832 K 91 f.

Értékes letétekhez is jutott a könyvtár az elmúlt év folyamán. Eltekintve azoktól az értékes munkáktól, amelyeket a Főfelügyelőség küldött, a Biharvármegyei Orvosgyógyszerészi és Természettudományi Egyesület helyezte el a nyilvános könyvtárba kb. 1300 kötetből álló, 8334 K értéket képviselő könyvtárát külön záros szekrényekben. A téli hónapokban látogatott felolvasó estéket rendeztek a könyvtárban. Felolvasásokat tartottak: BÁTHORY Ferenc tanár a finnekről és lappokról, LAKATOS Lajos főlevéltáros a sorsüldözött Zekky pasáról, SEBESTYÉN Dezső igazgató a történelem s SZMETKA L. Ödön főgmin. igazgató a földrajz köréből. A könyvtár személyzete a szolgán kívül mindössze 2 emberből áll, akik megfeszített szorgalommal látták el a könyvtár nagy forgalmát.

A Biharmegyei és Nagyváradi Régészeti és Történelmi Egyesület beléletében különös említést érdemel gr. SZÉCHÉNYI Miklós nagyváradi püspöknek intézkedése, hogy az IPOLYI-gyűjtemény levelezésének eddig az egyházmegyei irattárban levő anyagát is a múzeumhoz utalta át. Könyvtárának törzsanyaga 3818 könyv, 43 hirlap, 125 aprónyomatvány, 20 térkép, 2562 kézirat, 103 oklevél, 665 egyéb. Összesen 7336 db.

Nyíregyházán a Szabolcs vármegyei Múzeum könyvtára 332 kötetből állott, főleg ajándékkazás útján szaporodott, csupán egy régészeti szakmunkát vásároltak.

A Nyítravármegyei Múzeum könyvtára 1914. július 1-éig rendes működését folytatta. A szünetes letelte után a könyvtár

nem folytatta működését, mert a könyvtárőr hadiszolgálatra vonult be. A könyvtár államsegély hiányában vétellel nem is gyarapodott. Állománya a könyvtáros távolléte miatt ki nem mutatható.

Pápán a református főiskola könyvtárát 1914-ben 3132 egyén kereste fel s a helyben használt, részben pedig kikölcsönzött könyvek száma 8180 kötetre emelkedett. A könyvtár az elmúlt évben 1406 db-bal szaporodott. Ebből a szaporulatból könyv: 1172 db, hirlap: 25 kötet, apró nyomtatvány: 171 db, térkép: 27 db, kézirat 6 db és okirat 5 db. Ezek közül államsegélyen vettek 28 kötetet, állami letét 11 kötet, egyéb vétel és csere 432 kötet, ajándék és hagyomány 934 db. Különösen kiemelendő dr. THALY László volt országgyűlési képviselő hagyománya, amelynek nagy része az 1848—49-ik szabadságharcra s az azt követő emigrációra vonatkozó értékes művekből áll. Ez a hagyomány állott 287 kötet könyvből, 18 db apró nyomtatványból, 27 térképből, 1 db kéziratból, 5 db oklevélből és 76 db fényképből. A könyvtár állománya az 1914. év végén 41.322 db volt s ezenkívül mintegy 2000 kötet duplum.

Pécsett a Városi Múzeum könyvtára most is raktározva van helyiség hiánya miatt. Gyarapodása kizárólag ajándékból és letétből 81 db. Törzsellománya: 7610 könyv, 64 hirlap, 110 apró nyomtatvány, 13 térkép, 88 kézirat, 8 oklevél s 2 egyéb könyvtári anyag. Összesen 7895 db.

A Magyarországi Kárpátgyesület Poprádi Múzeumának működése és gyarapodása a nagy világháború miatt csak korlátolt volt. A könyvtár törzsellománya az 1914. év végén 8580 db.

Pozsony sz. kir. város az 1900. október 1-én megnyílt és azóta szakadatlanul működésben tartott *városi közkönyvtárnak* körülbelül 30.000 darabot kitevő feldolgozott állományát 1914. évi június havában a meglévő cédulakatalógussal és nyomtatott címjegyzékkel együtt a pozsonyi m. kir. Erzsébet-tudományegyetem tulajdonába és kezelésébe adta át azzal a feltétellel, hogy a könyvtár nyilvános jellege továbbra is fenntartassék. Ugyanakkor a város addigi könyvtárosa, KUMLIK Emil dr. pályázat mellőzésével átvette az egye-

temi könyvtár vezetését, amely könyvtárba a városi közkönyvtár akkor beleolvadt és azóta ebben a minőségben működik tovább. Igazgatójává a király ő felsége 1914. július 25-én kelt legfelsőbb elhatározásával a volt városi könyvtárost nevezte ki, aki ebben a minőségben ugyanez év augusztus 10-én letette hivatalos esküjét a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr kezébe. A volt városi könyvtár személyzetére nézve még megjegyzendő, hogy a vall. és közokt. miniszter úr 1914. évi dec. hó 18-án 125.827/IV. sz. a. kelt rendeletével GRUBER (SZEREDAI) Károly volt városi könyvtári segédet egyetemi könyvtártisztté nevezte ki. A volt városi közkönyvtár utolsó öt hónapjáról (1914. január—májusig) szóló statisztikai adatok a következők: A kiállított látogatójegyek száma 802. Az olvasóteremben használt anyag mennyisége 1107 darab volt. Óvadék ellenében 203 térítvényre kikölcsönöztek 710 kötetet, 205 egyszerű térítvényre (óvadék nélkül) 886 kötetet. Összesen tehát a jelzett időpon-ig 1210 látogató 2703 db könyvet, folyóiratot és egyéb könyvtári anyagot használt. A kezelt óvadék-összeg 2707 K volt.

A *Városi Múzeum* szakkönyvtára 6 művel (6 kötet) és 7 folyóirattal (15 kötet) gyarapodott. Állománya az 1914. év végén: 530 mű 222 kötetben, 1 hirlap, 430 apró nyomtatvány, 1 térkép, 52 kézirat.

*Rimaszombat*on a *Gömörmegyei Múzeum* 1914. évi történetét két részre oszthatjuk: a fejlődés hónapjaira a háború kitöréséig és a teljes stagnálás idejére. Az első időszakban az érdeklődés és áldozatkészség soha nem remélt mértékben nyilatkozott meg a múzeummal szemben. A múzeum átépítését célzó tervek a megvalósítás küszöbén állottak és minden jel azzal biztatott, hogy az 1914. esztendő meghozza hosszú évek fáradozásainak a gyümölcsét. Ekkor közbe jött a háború és minden terv füstbe ment. Államsegélyt 1914-ben nem kapott a múzeum és így a háború előtti beszerzéseket is saját javadalmából fedezte. A megtakarítások és az 1914. év első felének bővebb jövedelmei lehetővé tették, hogy a kiadásokat fedezhessék és örömmel jelenthető hogy a legtöbb múlt évi számla rendezve van és az államsegély

kimaradása a múzeumra nézve jelentősebb hátránnyal nem járt. A könyvtárra 97 K 10 fill.-t fordítottak, főleg a folyóiratok és a folytatólagos munkák költségeinek fedezése címén. Magánosok adományából a könyvtár csekélyebb mértékben gyarapodott. Mint-hogy ebben az esztendőben kellett volna a múzeum átépítésének és a könyvtár berendezésének munkálatait végrehajtani, nem lát-szott célszerűnek, hogy a könyvtári anyagot szaporítsák addig, míg a könyvtári anyag kellő elhelyezéséről nem gondoskodhat-nak. Emiatt halasztották el többek között az ágost. evang. espe-rességi könyvtár átvételét is. Azonban minden előkészület meg-történt arra nézve, hogy az épület átalakításának befejeztével a könyvtár rögtön berendezhető legyen. Így az 1914-ben nyert 3000 K rendkívüli könyvtárfelszerelési államsegélyből 1300 K-t új könyvtárállványok csináltatására fordítottak, amelyeknek készen kellett lenniök akkor, amikor a könyvtári szárny átalakítási mun-kálata befejezést nyer. A könyvtárállványok készen is vannak, de a háború megakasztotta az építkezést. Az állványokat a raktárban helyezték el. A könyvtár 104 ingyenes napon volt nyitva, de a látogatás mértékéről a vezetőség jelentésében be nem számol. Állaga: 14.128 könyv, 2043 hirlap, 4458 apró nyomtatvány, 167 térkép, 5721 kézirat, 276 oklevél s egyéb irat, 343 egyéb anyag. Összesen 27.136 db.

Rózsahegyen a Liptóvármegyei Múzeumegyesület Könyvtárában van 2191 könyv, 1333 apró nyomtatvány s 73 térkép. Összesen 3597 db. A kéziratok, oklevelek s egyéb iratok még leltározat-lanok.

Sárospatakon a ref. főiskola könyvtára az 1914. évben is aján-dékozásokból és vétel útján szerzett könyvekkel gyarapodott. A könyvtár az utóbbi években számos, könyvtárlákból kiáztatott nyomtatvány-töredékkel gyarapodott, amelyek részint mint uni-kumok, részint pedig mint eddig ismert, de csonka, egyetlen pél-dányban fennmaradt nyomtatványokat kiegészítő töredékek a Régi Magyar Könyvtár becses adalékaiul szolgálnak. Sőt 1914-ben ugyancsak egy könyvtárláblából előkerült, áztatás útján, az Argirus-mese eddig ismert legrégebb kézirat-töredéke, amely két levélből

áll s az 1600 körüli időből való. A könyvtáblákból való kiázta-
tást HARSÁNYI István könyvtárnok végezte. Az államsegély terhére
ez évben is vásároltak könyveket abban a reményben, hogy a
háborús viszonyok közt is fognak kapni államsegélyt. Az állam-
segély terhére vásárolt könyvek árát az 1915-re remélt állam-
segélyből óhajtják kifizetni. Az államsegély terhére vásárolt köny-
vek ára 111106 K. A könyvtár törzsállománya az 1914. év
végén a 167 kötet ajándékozással, a 10 kötet állami letéttel, az
államsegély terhére vásárolt 150 kötetel, valamint a főiskola
terhére vett 149 kötetel együtt 56.524 kötetre szaporodott.
A kéziratár állománya az 1914. évi gyarapodással 1847 db,
illetőleg kötet. 253 nyitási napon 2095 esetben 3025 kötet, ille-
tőleg darabot kölcsönöztek ki helyben és vidékre. — Pénztári
maradvány az 1914. év végén 1663 K volt. A könyvtár fenntar-
tója saját javadalmából 2000 K-t fordított gyarapításra.

Selmeczbányán a városi közkönyvtár és a vele egy helyiség-
ben és egy kezelés alatt lévő népkönyvtár újabb időben helyiség-
get változtatott. Az egyik a városi iskolából átkerült az ú. n.
«magas ház» egyik emeleti udvari kis szobájába, ahol oly kevés
hely van, hogy a szekrények egymás mellé állítvák. A használat
mindazonáltal teljesen kielégítő és emelkedő irányzatot mutat.
A könyvtár törzsállománya 1914. végén: 3342 kötet könyv és
127 apró nyomtatvány. A könyvtár 124 napon át volt nyitva;
1906 látogató 4789 kötetet használt.

Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum igazgató-
választmánya a külső építési munkálatok szerencsés befejezése, e
munkálatok felülvizsgálata s a gyűjtemények anyagának az új
épületbe költöztetése után az 1914. évet új szellemi erők munkába
állításával s az eddigieknél tetemesebb és állandóbb jellegű anyagi
eszközök biztosításával a körvonalaiban már kibontakozó szebb
jövő szilárdabb megalapozásának és előkészítésének szánta. Ily
irányban már az év első felében mutatkozott is némi eredmény,
de a további sikeres előhaladásnak útját szegte a jóformán min-
den szellemi és anyagi erőt magának követelő háború. A könyv-
tár 1914-ben 3058 darabbal szaporodott. Állománya az év végén

71.018 db volt. Gyarapítására 1914-ben 1600 K államsegélyt kapott, elsősorban siculicák vásárlására. A kiutalt 1600 K államsegély felerészét siculicák beszerzésére és könyvkötésre használták fel, másik részét pedig — mivel két jelentős értékű székely levéltár és könyvtár megszerzésére ugyan már az 1914. évben sikerrel biztató, de végül mégis csak közdeményező lépéseket tehettek — egyelőre oly könyvtári anyag kifizetésére és további folytatólagos beszerzésére fordították, melynek megszerzése a gyűjtemények s ezek közt főleg a régiségvár anyagának földolgozása, vagy általában a könyvtár érdekében már elodázhatatlan volt s amelynek kifizetésére megrendeléskor vagy előfizetésekor részben saját jövedelmeikből, részben az 1914—15. évi rendes államsegélyből reméltek fedezetet. Természetesen a könyvvásár következtében felhasznált összeget a legközelebbi rendes könyvtári államsegélyből visszafótolják s múlhatatlanul siculicák beszerzésére fordítják. Az 1600 K segélyen kívül a vallás- és közoktatásügyi miniszter és a Főfelügyelőség még állami letétekkel és ajándékokkal is gyarapította a gyűjteményeket. A levéltár több, a székelységet érdeklő okirat másolataival s dr. KÜNLE Tivadarné ajándékából GIDÓFALVI István és neje 500 db-ot kitevő levelezésével gyarapodott. A könyv- és levéltár összes gyarapodásából vétel: 78 db, állami letét 13 db, ajándék 2967 db. A rendezés az év első felében a kívánatos és tervezett mértékben haladt előre, de a háború kezdete óta némileg megcsappant. A könyvtári és levéltári anyag végre annyi vándorlás, költözés és raktári ládákban való bujdosása után teljesen megtakarítva és tisztítva, az 1913. év végén elkészült MÁRKUS-féle könyvtári állványokkal és levéltári szekrényekkel berendezett könyvtári raktárhelyiségben van. Az APOR-könyvtár anyagát szakok szerint rendezték, a régi magyar könyvtári és kéziratos anyagot, valamint az összes hírlapokat, térképeket külön választották, továbbá a könyvtár régibb anyagának az eredeti rendezés szerint való ideiglenes felállítását is csaknem teljesen elvégezték, még pedig utóbbit abból a célból, hogy a régibb katalógust s így a könyvtár igen tekintélyes részét a végleges rendezéssel egy időben elkészítendő új könyv-

tári katalógus elkészítéséig is használhassák. A levéltár egész anyagát az új szekrényekben helyezték el s a pontos időrendi rendezés munkájában is előre haladtak.

*Sümege*n az *Állami Darnay-Múzeum* az 1914. évben a szakkönyvtár könyveinek bekötésére és szekrények készítésére 500 K rendkívüli segílyt kapott. Az igazgató 140 kötet szakművet ajándékozott a múzeumnak s ezenkívül több száz darabra rúgó egyéb könyvet és füzetet. Állami letétkén a *RÉVAI-Lexikon* 8 kötetét kapta a múzeum. A könyvtár állománya: 249 kötet (az ezután leltározandó újabb adomány nélkül); a *KISFALUDY-* és *arczképtáré* pedig 4082 drb.

Szabadkáról a Városi Könyvtár 1914. évi állapotáról és működéséről jelentést nem küldtek.

Szamosújvárt az Örmény Múzeumban FERHÁT Péter, a bécsi methitarista-rend tudós áldozópapja munkába vette az örménykodexek szakszerű feldolgozását. A megkezdett munkát azonban nem fejezhette be, mert az intézet végtelen kárára szeptember elején elhunyt. A könyvtár állománya az év végén 2017 kötetre rúgott.

A Szatmári Kölcsey-Kör Könyvtára vétel útján 25 darabbal, adományozás útján 182 dbbal gyarapodott. Állománya az 1914. év végén 5166 db. A könyvtárból 72 félnapi nyitás alatt 135 látogató 772 művet használt. Az intézet fenntartója sajátjából a könyvtár gyarapítására 50·24 K-t fordított.

Szászvároson a Kún-Kollégium Könyvtárában tovább folyt a meglévő könyvtári anyagnak végleges elhelyezése és rendezése. A könyvtár 1914-ben 138 könyvvel és 78 hirlappal gyarapodott. A fenntartó Kún-Kollégium a szokásos évi átalányt 1914-ben is folyósította. Ez összeget, évi 100 K-t, a régebbi időkből származó adósságok fedezésére, lapok és folyóiratok megrendelésére s kis részben új szerzeményekre fordították. A könyvtár évi forgalmát csökkentette a hadiállapot. Az intézet eddigi könyvtárosa, dr. TANKÓ Béla, egyetemi tanárrá neveztetvén ki, a könyvtárosi teendők végzésével az előljáróság dr. KRISTÓF György tanárt bízta meg, ki a teendők vitelére ideiglenes minőségben, a háború befejeztéig, minden tiszteletdíj nélkül vállalkozott.

Szegeden a Somogyi-Könyvtár elhelyezésére szolgáló épületen tervbe vett külső-belső renoválási munkák a háború miatt elmaradtak. A beosztott törzsanyag állománya az év végén 83.674 kötet. Az évi gyarapodás 1160 kötet, amiből 438 kötet adomány és tagilletmény, a többi vétel és letét. Kötés alá került 592 kötet 996 K költségen. A törzsanyag állománya szakok szerint: Ősnyomtatvány 204, hittudomány 13.496, jogtudomány 5675, államtudomány 204, orvostudomány és gyógyszerészet 3161, matematika, fizika és természetrájs 9614, filozófia, művészetek, nevelés 6763, történelem, földrajz, néprájs, irodalomtörténet, régészet 15.524, nyelv, irodalom 12.194, vegyes 8704, ujság 4879 kötet. Szolgálati idő tíz hónapon át minden köznapon d. e. 10—1, d. u. 4—7 óra, a nyári két hónapban 10—12 óra. Az olvasók összes száma 14.385, 1913-ban 15.945. Könyvtárnyitási nap volt 255, 1913-ban 246. Indokolt esetben házi használatra kiadatott 207 elismervényre 325 mű. A könyvtárban olvasott művek száma 17.630 (1913-ban 18.670). A kézikönyvtárban, miután a kartotheek-rendszerű katalógus egy példánya kevésnek bizonyult, még egy ilyen katalógus készült. A főkönyvtárban az egyes szakoknál mutatkozott helyhiány miatt szükségessé vált az egész anyag átrendezése, ami több havi munkát igényelt. Ugyanekkor a könyvek új címpajzsokat kaptak s tapasztalt tévedések elkerülése végett a kézi könyvtári anyag külön jelzést nyert. A «köteles példányok»-nak megőrzött, de be nem osztott anyaga a padlásra vándorolt, kőfallal kerített s vasajtóval zárható, világítással ellátott helyiségbe. Ilykép a főkönyvtárban a helyszűke miatt mutatkozott kezelési bajok mintegy tíz esztendőre el vannak odázva. Az intézet fenntartója 1914-ben 24.486.43 K-t fordított a múzeum-és könyvtárra. Nevezetesen: személyi kiadásokra 14.154.84 K-t; a gyűjtemények gyarapítására 8220 K-t; irodai szükségletekre 200 K-t; helyiség fenntartására 700 K-t; biztosításra, adóra stb. 250 K-t; fűtésre, világításra, gépekre 1401.59 K-t.

Szekszárdon a Tolnavármegyei Múzeum 1914. évi életéből felemlítendő, hogy az a remény, melyet az újra alakult megyei Közművelődési Egyesülethez a múzeum segélyezésére nézve fűz-

tek, sajnos, nem valósulhatott meg. Oka ennek is a háborúban keresendő, mert az Egyesület tagjait más és a helyzethez képest sokkalta szükségesebb köteleességek teljesítése vette igénybe. A könyvtár állománya az év végén 4412 db volt.

Szentes. A Csongrádmegyei Múzeum 1914. évi működéséről és állapotáról jelentést nem küldtek.

Székyudvarhelyt a ref. kollégium könyvtára 1914. május 13-án 50.794. sz. vall. és közokt. miniszteri rendelettel helyeztetvén állami felügyelet alá, annak átadására vonatkozólag további lépések még nem történtek. Az egyházi főhatóság, amikor a miniszteri rendelkezést tudomásul vette, utasította a kollégium igazgatóját, hogy az átadási szerződés megkötése után tegyen jelentés.

Székesfehérvárt a Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeum Könyvtára 4336 dból állott.

Szombathelyen a Vasvármegyei Kultur-Egyesület 1914-ben újból megnyitotta a könyvtár olvasótermét. Amíg azonban a könyvtár anyagának kikölcsönzés útján való használása a múlt évben is némi eredménnyel járt — ami főleg annak köszönhető, hogy az Egyesület 1913-ban a legújabb magyar irodalom termékeit is beszerezte — a vezetőség ama törekvése, hogy a közönséget az olvasóterem látogatására szoktassa, sikerre most sem vezetett. A kikölcsönzött művek száma 1383 (3174 kötetben), amelyből 1256 kötet a szépirodalomra esik. A használat nem éri el az 1913. évit, mert a háború miatt a könyvtárt csak októberben lehetett megnyitni. A könyvtár az elmúlt évben az állami segítség hiányában csak tudományos és szakfolyóiratokkal, meg tagilletményként ajándékba és állami letétbe adott önálló művekkel gyarapodott. A szaporodás volt: műben 26, folyóiratban 54. A nagy sikertelenség okaira FEJÉRPATAKY László orsz. felügyelő, aki jelentésében helyesen mutat rá: Mit ér a 30 egyénre berendezett olvasószoba, ha a könyvtár anyaga nem képes a nagyobb igényeket kielégíteni. A könyvtár úgy, ahogy ma van, túlnyomó részben szépirodalmi természetű. Ezt oly közművelődési közkönyvtárrá kell fejleszteni, aminővé például Kassa,

Pozsony vagy Temesvár könyvtára lett. Tervszerű összeállításban be kell szerezni a legkülönbözőbb tudományszakokból a legújabb ismeretterjesztő irodalmat, talpra kell állítani a könyvtárt és színvonalon tartani. Csak ez esetben várható, hogy a művelődni vágyó szombathelyi közönség felkeresi a könyvtárt, mely mostani anyagával őt nem elégítheti ki. A könyvtár törzsállománya: 6624 könyv, 36 hirlap, 43.078 apró nyomtatvány, 190 térkép, 14 oklevél. Összesen 49.942 db. A múzeumot és könyvtárt fenntartó Egyesület 1914-ben 10.667'26 K-t fordított az intézetre. Nevezetesen: személyi kiadásokra 3060'80 K-t, gyarapításra 431'70 K-t, bútorozásra 3376'07 K-t, fűtésre és világításra 1279'29 K-t, irodai szükségletekre 94'39 K-t, helyiség fenntartására 231'20 K-t, biztosításra 2193'81 K-t. Tőkésített 1831'20 K-t, a pénztári maradvány 1590'11 K.

Temesvárt a Városi Nyilvános Könyvtár 1914. évi gyarapodása vétel, ajándék és áll. letét útján 860 tételben 1538 kötetet és füzetet tesz 4590 K 93 fill. értékben. A vétel útján beszerzett művekre 3064 K 43 fill.; az ajándék útján beszerzett művekre 1165 K 55 fill.; a letétként kezelt művekre 360 K 95 fillér esik. Az egész gyűjtemény 1914-ben 48.155 kötetre szaporodott és 150.709 K értéket képvisel. A könyvtárból az elmúlt év folyamán 8760 művet kölcsönöztek ki és 8149 művet olvastak az olvasóteremben. Használtak tehát összesen 16.909 művet. Az olvasott művek szakszerinti megoszlásánál ezúttal is a szépirodalmi és nyelvtudományi művek vezetnek. A szépirodalmi művek 8528, a nyelvtudományi 1723, ezt követi a földrajzi és útleírási szak 1223 művel, majd a történelem 1033-mal. A többi szak is, különösen a háború kitéréséig és november és december hónapokban jóval erősebben vannak képviselve, mint az előző években. A foglalkozási ág szerinti megoszlásánál az olvasóteremben, miként az előző években, a középiskolai tanulók vannak túlnyomó számmal, a kikölcsönzők közt pedig a hivatalnoki kar vezet, mint a városnak legnagyobb számú értelmisége. A könyvtári személyzet létszámában annyiban történt változás, hogy MILOS Romulus segédkönyvtáros a mozgósítás első napjaiban hadbavonult. Teen-

dőit BELLAI József könyvtárigazgató és Kiss Lajos könyvtáros látják el. A könyvtárban teljesített munka az olvasóközönség kiszolgálásán s a gyarapodás kellő feldolgozásán kívül az 1911—1914. évi szaporulatról kiadandó Szakcímjegyzék IV. kötetének egyelőre könyomdai úton előállított, 338 lapra terjedő kiadásából állott. A könyvtár házi könyvkötészetében az év folyamán 1506 kötet hirlapot és könyvet kötöttek be, míg félbőr, illetve finomabb kötés céljából 305 kötetet más könyvkötőnek adtak ki munkába. A könyvtár 1914. évi összkiadása 11.787'91 K-t tett ki. Ebből személyi kiadások: 5404'40 K, gyarapítás 3064'43 K, irodai kiadások 452'98 K, helyiség fenntartása 2724'08 K biztosítás stb 142'02 K.

A Délmagyarországi Tört. és Régész. Múzeumtársulat Szakkönyvtára 37 darabbal gyarapodott. Ezek között legértékesebb az állami letétből származó 9 db és a vétel útján a könyvtárba jutott 6 kötet, mely 66'61 K-ba került, a többi cserépéldány volt. A könyvtár állaga: 10.115 db.

A Tiszafüredi Múzeum és Könyvtáregylet Közkönyvtára 1914-ben mintegy 250 K értékű, az ismert s lehetőleg a harci íróktól való könyvvállománnyal gyarapodott, melyre a fedezetet a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsától nyert 250 K államsegély nyújtotta. Egyleti vételből beszereztek még 53 K értékű könyvet. Ezenkívül megrendelték az eddigi folyóiratokat. A könyvtárban az év végén volt 5655 mű 6454 kötetben. Az olvasók 11.050 esetben 4100 kötetből álló 3950 művet vettek igénybe.

A Trencsénvármegyei Múzeum-Egyesület Könyvtárának állománya az 1914. év végén: 3617 kötet könyv, 25 hirlap, 164 apró nyomtatvány, 2 térkép és 35 oklevél s egyéb irat volt.

A Váci Múzeum-Egyesület 1914-ben is folytatta tevékenységét az előző években megállapított mederben. A könyvtár és levéltár rendezése folyamatban van, állománya körülbelül 4000 kötet könyv s több mint 20.000 váci vonatkozású apró nyomtatvány.

Verseczen a Városi Könyvtár összes gyarapodása 2652 db

volt; jórészt ajándék. Az állomány 35.373 db volt. A könyvtár használata szokatlan nagy mértékben emelkedett: 24.170 dbot adtak ki, 7449-cel többet, mint 1913-ban.

A Veszprémmegyei Múzeum könyvtári anyaga megfelelő helyiségek hiányában közhasználatból ki van vonva. Állománya: 9149 könyv, 742 hirlap, 361 apró nyomtatvány, 210 térkép, 136 kézirat, 2334 oklevél és egyéb irat, 961 egyéb anyag. Összesen 13.893 db.

Zomborban a Városi Könyvtár jövedelme 1914-ben 3358'76 K volt. Nevezetesen befolyt: az 1914. évi pénztári maradvány címén 602'39 K, katalogusokból 42 K, városi segély címén 1600 K, tagsági díjakból (látogatási díjak) 1009'60 K, kérélapokból 33'60 K, kamatok fejében 31'17 K, óvadékokból 40 K. Ebből az összegből a könyvtáregyesület fordított: kötésre 336 K-t, személyi kiadásokra 1879'98 K-t, tagsági díjakra különböző társulatoknál és egyesületeknél 246'49 K-t, postaköltségekre 35'84 K-t nyomtatványokra 119 K-t, irodai szükségletekre 114'02 K-t, helyiség fenntartására 78'39 K-t, óvadék visszafizetésére 10 K-t, vagyis összesen 2819'63 K-t. A pénztári maradvány az 1914. év végén 539'13 K volt, mely az Egyesület tiszta vagyona. E pénztári készlet dacára, mivel a könyvtár 1914-ben államsegélyt nem kapott, a könyvtár anyagát vétel útján egyetlen kötetet sem gyarapították, mert a könyvek bekötését és a tudományos társulati tagdíjakat, miket más években az államsegélyből szoktak fedezni, most egyleti jövedelemből voltak kénytelenek fizetni. A város meghallgatta a könyvtári személyzet kérését s kifejezetten az alkalmazottak fizetésének felemelésére 600 koronával javította az évi segélyt. Ezenkívül a város látva, hogy a szűk helyiségben immár alig mozoghatnak, egy új szobát engedett át a könyvtárnak. A könyvtár olvasóközönségének száma egyébként az 1914. év folyamán egynéhánnyal szaporodott s alkalmat adtak arra is, hogy a könyvtárt sebesült katonák is használhassák. A könyvtárt 255 nyitási napon 177 egyén látogatta meg s használt 16.915 kötet könyvet. A használati díj személyenként 6 K volt. A könyvtáros és könyvtárkezelő 700—700 K tiszteletdíjat,

a szolga pedig 480 K díjazást élvezett az Egyesülettől. Egy olvasó ellátása eszerint átlag 10'62 koronájába, egy könyvnek a kezelése pedig átlag 11 fillérjébe került az Egyesületnek. A könyvtár törzsállománya az 1914 év végén 33.989 kötet volt. Ebben a gyarapodás: állami letét 4 db ajándék, hagyomány 15 db. Hogy a 246'49 K «tagsági díj» ellenében hány kötet jutott a könyvtárba, annak kimutatásával adós maradt a jelentés.

II.

A Főfelügyelőség fenhatósága alá tartozó gyűjteményeket az 1914-ben kitört világháború sem hagyta érintetlenül. Az ide vonatkozó adatokat, amennyiben könyvtári vonatkozásúak, a következőkben ismertetjük MIHALIK József orsz. felügyelő, előadónak, a *Műzeumi és Könyvtári Értesítő* 1915. évfolyamában megjelent nagyérdekű dolgozata alapján.

Az Országos Főfelügyelőségünk állami javadalmából a rendes kiadásoknál 55.500 koronát, a rendkívüli beruházási segélyeknél pedig 104.500 koronát, vagyis összesen 160.000 koronát szolgáltatott vissza az állami kincstárnak hadviselési célokra. Ez összeget a Főfelügyelőségnek a felügyelete alá tartozó intézetektől kellett megvonnia s miután emiatt sok intézet az 1914/15. költségvetési évben segélyezésben nem részesült, nyilvánvaló, hogy a háború bénító hatása elsősorban ebben az alakban jelentkezett az intézetek nagy részénél. Az egyes intézetek háborús eseményei a következők:

Az alsókubini Csaplovits-Könyvtár vezetője dr. GASZNER József katonai szolgálatot teljesített a cs. és kir. vasútezred kötelékében mint egyéves önkéntes-tizedes egész 1915. február hó 20-áig, amikor népfelkölői szolgálata alól bizonytalan időre felmentést kapott. Miután a könyvtárt csupán egymaga vezeti, távolléte miatt a könyvtár működése a háború alatt teljesen szünetelt.

Az Arad sz. kir. város *közművelődési intézeténél* alkalmazott tisztviselők közül dr. FARKAS József könyvtáros, mint B) osztályú népfelkölő katonai szolgálatra alkalmasnak találtatott és besoroztatott. Február hó 15-én vonult be Egerbe. Az intézetnél alkalma-

zott személyzet közül csupán KEVICZKY Ferenc gépészt hívták be katonai szolgálatra, aki a tűzérségnél teljesítendő szolgálatra már 1914 július havában bevonult. A háború az intézet működésére bénítólag hatott, mert a gyűjtemények látogatása annyira megcsappant, hogy azokat november hó folyamán további intézkedésig be kellett zárni.

A Bártfán létesült *Sárosvármegyei Múzeum* az ellenséges hadsereg közeledése, majd a városnak dec. 1—8. tartó ellenséges megszállása s az azután uralkodó bizonytalan helyzet miatt zárva van s mivel értéktárgyainak nagyrésztét részint a budapesti IX. kerületi állampénztárba, részint a Nemzeti Múzeumba s a Kassai Múzeumba elszállították, a háború befejezte után is még jóideig — a múzeumnak újból való berendezéseig — a nagyközönség számára megnyitható nem lesz. A múzeum könyv- és levéltári anyagát kár nem érte.

A beszterczebányai városi múzeum könyvtára az odavaló állami polgári fiúiskolában lévén elhelyezve, miután abban cs. és kir. tartalékkórházat helyeztek el a háború tartamára, annak látogatottsága is megszűnt.

Az eperjesi ág. h. ev. egyházkerületi kollégium könyvtárának épülete 1914. augusztus eleje óta december végéig katonai célokra volt lefoglalva. Katonák voltak még a könyvtári termekbe is beszállásolva. A két új könyvtári helyiségből, melybe könyv-állványok jönnek idővel, ki kellett takarítani azt a két szekrényt is, melyben a BINDER-gyűjteményt őrzik, mivel ez a két terem kaszárnyául, majd katonai hivatalos helyiségül szolgált. December elején az oroszok közeledése miatt a hivatalokat elrendelték Eperjestől, a város lakosságának nagy része is menekült, köztük a könyvtáros, FRENYÓ Lajos is és hat hetet töltött Eperjestől távol. Megelőzőleg a könyvtár ritkaságait, becsebb ösnyomtatványait, a betűrendes szakkatalogusokat, gyarapodási naplókat, kiadó-könyveket az eljáró szűkkörű bizottság megállapodása szerint mind biztonságba helyezték.

Kassán a Felsőmagyarországi Rákóczi-Múzeum személyzetéből az általános mozgósítás az intézetnek régi szolgáját KULBANEK

Jánost és Szabó János szolgát szólította népfelkelő minőségben hadba. Az intézet vezetősége hazafias kötelességének tekintvén a múzeum és könyvtár zavartalan működésben tartásával a felizgatótt kedélyű közönség megnyugtatóhoz hozzájárulni, az intézet egész októberig nyitva maradt. Október elején azonban járványos betegségek lépven fel a városban, amelyek folytán az iskolákat is bezárták, a közegészségügyi szempontból nem kívánatos csoportosulásokat s a könyvkölcsönzés útján való ragályozást elkerülendő, a múzeum és könyvtár is bezáratott. Az 1915. év első napjaiban először a könyvtár, majd a múzeum is újra megnyílt a közönség számára s azóta ismét élénk használatnak, illetve látogatottságnak örvend. A könyvtár használatában némi korlátozást kellett életbe léptetni, amennyiben az iskolák megrövidített tanideje szükségessé tette, hogy a szépirodalmi munkáknak tanulóik részére való kikölcsönzése beszüntetessék.

A késmárki ág. hitv. ev. liceumi könyvtárt a háború elég hátrányosan befolyásolta látogatottság tekintetében, amennyiben a látogatók száma az előző évi 1403-mal szemben 1914-ben 1006-ra szállott alá, a használt kötetek száma pedig 3926 kötetről 3144 kötetre. Az olvasó közönség csak december hó óta keresi fel ismét nagyobb számban a könyvtárt. Az elmaradás oka különben nemcsak a háborús izgalmakban, hanem részben abban is keresendő, hogy a könyvtári épület földszinti része, amely iskolai célokra szolgál, a katonai kórháznak lett lefoglalva. A katonai kórház kihurcolkodásával és az orosz inváziótól való félelem elmúltával lassan ismét feléledt az olvasói kedv.

A komáromi könyvtár működésére nagyon békítőlag hatott a háború. Augusztus hó folyamán a többi városi középülettel a komáromi kulturház is katonai kórházi célokra jelöltetett ki. Szeptember 7-én nyílt meg a kulturház 55 ágygyal, mint kiegészítő Vörös Kereszt-kórház. Szünetelni kénytelen tehát a nyilvános könyvtár. Könyvkölcsönzése a minimálisra szorítkozik s a kórházban ápolts sebesülteket és a betegápoló személyzetet látja el olvasmányokkal, a vezetőség pedig a könyvadományokat a többi kórház részére gyűjti és közvetíti.

A marosvásárhelyi Közművelődési Házban elhelyezett könyvtárt a közönség a hadiállapot óta fokozott mértékben veszi igénybe. A könyvtár tagjai sorába lépők száma napról-napra növekedik, ami egyrészt a háborús kérdéseket tárgyaló könyvek után való keresletnek, másrészt az iskolák szünetelésének, továbbá a különleges viszonyok miatti sűrűbb idegen forgalomnak tulajdonítható. A könyvtár alkalmazottai közül csupán BIÁS István h. könyvtártisztot vonult be.

A máramarosszigeti ref. liceumi főgimnázium a mozgósítás idején kaszárnya volt, augusztus közepe óta pedig kórház; a könyvtárt tehát használni nem lehetett és nem lehet. A könyvtár legértékesebb darabjait 6 ládába csomagolva Budapestre küldték, ahol azokat az Országos Főfelügyelőség vette őrizet alá.

A Borsodmiskolczi Múzeum tisztviselői közül BIRÓ Sándor, a néprajzi tár őre, helyettes könyvtáros vonult be a háború kitörésekor katonai szolgálatra. A háború a múzeum működésére bénítólag hatott. Mivel az állami felső kereskedelmi iskolát katonai célokra akarták lefoglalni, az oda kitelepített könyvtárt sürgősen át kellett a múzeumba költöztetni, hol a könyvanyagot — egyéb hely hiányában — a természetrajzi tár közepén a földön halmozták fel.

A nagyenyedi Bethlen-kollégiumnál a háború bénító hatása mindjárt jelentkezett, amennyiben épületét már a mozgósítás után lefoglalták kaszárnyának és később katonai kórháznak november vége feléig. A múzeum működése úgyszólván teljesen megállott, a tanítás pedig csak 1914. dec. 7-én kezdődhetett meg.

A nagyváradi városi nyilvános könyvtárt a világháború valósággal megrendítette. Megakasztotta ugyanis azt a legjobb úton haladó mozgalmat, amelyet a városi könyvtárbizottság a könyvtár állandó elhelyezése érdekében indított s amely már odáig haladt, hogy rövidesen a könyvtárpalota felépítését eredményezte volna. A könyvtár amúgy is csekély személyzete még jobban leolvadt, mikor BEKÉSY János segédőr is hadba vonult s a 4. honvédgyalogezredben mint egyéves önkéntes teljesít szolgálatot. Az 1915. ápr. hó 30-án tartott sorozáson besorozták BODNÁR

János könyvtárórt és a könyvtári szolgát is, akiknek felmentése ügyében azonban, a polgármester a Főfelügyelőség közvetítésével illetékes helyen fölterjesztéssel élt. Maga a könyvtárbizottság h. elnöke, dr. THURY László városi főügyész is hadbavonult. Munkakörét dr. ADORJÁN Ármin ügyvéd, a könyvtárügyek előadója látja el.

A sárospataki ref. főiskolai könyvtár tisztviselői közül egyiknek sem kellett katonai szolgálatra bevonulnia. A háború bizonyos tekintetben bénítólag hatott a könyvtár működésére. Az oroszoknak felsőmagyarországi betörésekor, közelebről Homonna elfoglalásakor, a könyvtárt a Főfelügyelőség utasítása szerint lehető biztonságba helyezték. Nevezetesen, a könyvtár egyetlen példányban ismeretes nyomtatványait s legértékesebb kéziratait, ősnymtatványait, továbbá a könyvtár nyomtatványainak és kéziratárának leltárát faládákba és hordókba helyezve részint elásták, részint elfalazott, szintén száraz pincerészletben elrejtették. Az így elrejtett nyomtatványokról és kéziratokról 3—3 példányban leltárt is készítettek. Az elrejtési munkálatokat a főiskola házilag végeztette. Az alapcímtárt azonban már 1915. január havában föl kellett hozni rejtékhelyéből, mert az újabb gyarapodásból való könyveket számozni kellett. A ládákban és hordókban elrejtett nyomtatványokat és kéziratokat a Főfelügyelőségnek 1915. febr. 25-én 80 sz. a. kelt leirata alapján a leirat vétele napján (márc. 5.) rejtékhelyükből kivették s a könyvtárba visszavitték. Homonna elfoglalásakor felszólították a helybenlakó kölcsönvevőket, hogy a náluk levő könyveket adják vissza. Sokan eleget is tettek e felszólításnak. A kikölcsönzést ekkor a vidékieknek be is szüntették, a helybelieknek azonban rövid határidőre ekkor is adtak ki könyveket. A nyitási napok száma a háború miatt nem kevesbedett.

A selmeczbányai Városi Könyvtárt működésében annyiban sújtotta a háború, hogy GONDA József, a közkönyvtár kezelője hadbavonult, megsebesülve a komáromi katonai kórházban állott kezelés alatt. Felépülése után ismét visszarendelték a harctérre.

A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum örei közül egyik sem vonult hadba. BENEDEK György múzeumi szolga, mint

B) osztályú népfölkelő 1914. dec. 26-tól kezdve négy héten át mint lóvezető teljesített hadiszolgálatot.

A szegedi Somogyi-Könyvtártól a mozgósítás alkalmával behívtak: MÓRA Ferenc könyvtáros, mint póttartalékos, MOLNÁR István könyvtári I. szolga, SZÉLL András könyvtári II. szolga, KRIGLER István kazánfűtő. Közülök MOLNÁR Istvánt súlyos betegség miatt hazaküldték. SZÉLL és KRIGLER a harctéren vannak, az utóbbi szakaszvezetővé lépett elő. MÓRA könyvtáros mintegy egy hónap mulva fölülvizsgálatilag szabadságoltatott.

A B) osztályú népfölkelők sorozása alkalmával besoroztattak KOTORMÁNY János ideiglenes alkalmazású könyvtári III. szolga és LÁNYI Béla tanár, a botanikai osztály vezetője bevonult. LÁNYI, mint az állami felsőbb leányiskola igazgatóhelyettese a katonai szolgálat alól felmentést kapott.

A szombathelyi Vasvármegyei Múzeum épületét az iskolai év kezdetével, midőn a közoktatás céljainak szolgáló legtöbb épület kórházzá lett átalakítva, iskolai célokra engedték át. A kulturház nagytermét, valamint a földszinten levő olvasótermet is előadások céljára használják. A könyvtári igazgatói szoba pedig a tanintézet számára szolgáló igazgatósági iroda. A muzeális élet ennek folytán tisztán a könyvtár kölcsönkönyvtári működésére szorítkozik.

A temesvári Városi Nyilvános Könyvtártól a mozgósítás első napján MILOS Romulusz segédkönyvtáros, mint a 61. gyalogezred tartalékos szakaszvezetője, ezredéhez bevonult és azonnal az északi harcterre indult, ahol mindezideig katonai kötelességét teljesíti.

Az a körülmény, hogy Versecz városa elejétől fogva a katonai befolyás alatt álló katonai határrayonba esik, megbénította első sorban a *verseczi városi múzeum és könyvtár* alkalmazottainak szabad mozgását. A háború kitörésekor azt javasolta a polgármester, hogy az intézetet zárják be, amit azonban MILLEKER múzeumi ör ellenzett. Később a szolgát felvették a polgárőrségbe, de kieszközölték, hogy szolgálatra nem hívták be. 1915. januárban a könyvtári segédőrt hívták be, de mivel ez tanító, a polgármester és a tanfelügyelő kireklamálták.

III.

Ismertetésünket néhány év óta a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa népkönyvtári akciójának vázlatával szoktuk lezárni. Az Orsz. Tanács azonban a háború kitörése óta jelentést nem tett közzé s a háborús évekről együttes beszámolót készül kiadni. Így tehát a népkönyvtárak 1914-ik évéről ezúttal nem nyújthatunk képet, hanem a Tanács tervezett együttes beszámolója nyomán fogjuk annak idején háborús helyzetüket vázolni.